

חזה ראוכר

מזעזע, אה? יותר גוף מרוטש מזה לא תראו. אצל החיילים הכרותים והמשוסעים של תומרקין עוד היה איזשהו עיבוד בנקיטה בגרוטאות הברזל ובצבע; אבל, כאן, גוויה-גוויה, בשר ודם על-אמת. כמעט. פשוט, מזעזע, אין מילים.

יש מילים. יש שאלות: האם ראוי לה לאמנות לנסות ולהנכיח את המזעזע? כלום בכלל מסוגלת? האמנות לזעזע, ועוד כיום? ומה טעם בזעזוע אל-מול זעזוע המציאות?

לסופוקלס היה ברור מאד, שאדיפוס שלו ינקר את עיניו מחוץ לבמה, כלומר לא לעיני הצופים במחזה. לאוריפידס היה ברור מאד, שמדאה שלו לא תשחט את ילדיה על הבמה לעיני הקהל. המזעזע, סברו הטראגיקונים הגדולים, פוגם בתהליך הרגשי המורכב של הצופה, מרחיקו מהאפקט הטראגי

המבוקש, מהקתרזיס. זעזוע, ידעו ההלנים, אינו קתרזיס, באשר זה האחרון תובע איזון נפשי עדין ומדוד בין פחד לבין רחמים.

בדומה לכללים רבים אחרים, גם הכלל הזה נשבר באמנות המודרנית ורוסק באמנות העכשווית: הרמן ניטש, אחים ג'ק ודינוס צ'פמן, פול מק'ארתי, מארק קווין וכו' – הציפו את יצירותיהם בשפכי דם אמיתי או מדומה, גדשו אותן בערימות של "גוויות", יצקו דיוקן-עצמי בדם של ממש, ייצגו עינויים נוראים, וכיו"ב. האם הזדעזענו? לא ממש: שהרי צפינו ב"אמנותי", במלאכותי, במדומה. הן, כזו היא האמנות: גם את הממשי ביותר היא הופכת למדומה; וככל שנסמך את האמנות אל העולם, כן היא תרחיק אותנו ממנו. פעם, קראו לזה "ריחוק אסתטי", אחר-כך "ניכור", והיום – "המסמן". במילים פשוטות, ספק אם האמנות מסוגלת לזעזע. היא מסמנת זעזוע, היא אולי מטלטלת, אבל – בה בעת – היא מרגיעה, משככת את סימן הזעזוע.

בכלל, קשה, כמעט לא-ניתן עוד להזדעזע מאמנות. אחרי סרטי האימה, סרטי ה"סנאף", מיצגי "אקציון" הווינאיים, מראות האסונות בטלביזיה וברשתות... הלב הוקשה, הנפש התאבנה, דבר לא יזעזענו.

ואז מתבקשת השאלה השלישית הנ"ל, אולי הקשה מכל: מה בכלל טעם בזעזוע אמנותי המגיב לזעזוע במציאות? מה הטעם במימיזיס, בחיקוי האסון, ולבטח – שעה שהאסון טרי ומבעבע? למשל, מה ערך לציור או פסל של ערימת גוויות שדופות כתגובה לתלי הגוויות שנתגלו ב-1945 לעיני משחררי מחנות-המוות? או, מקרה מכאן ועכשיו: מה תורם פסל היפר-ריאליסטי של שרידים מדממים של גוויית-אישה, עבודתה של חוה ראוכר, שעה ש"גופת" ה-7 באוקטובר מונחת לפנינו? אמנות טאוטולוגית, אני קורא לזה, אמנות המשעתקת את המציאות, בבחינת גווייה=גווייה. מה הטענה הנטענת בהדמיה כגון זו?

תאמרו: יש מן הסיפוק במו אקט החזרה: בעצם ההעלאה החוזרת של טראומה, כגון במעשה האמנות המחקה; יש מן ההתגברות. הן, בצפייה בסרט דוגמת "שואה" של קלוד לנצמן, אנו שבים אל הטרנספורטים, המחנות, הכבשן, כאופן של עמידה מאוחרת מול מה שאינו ניתן לעיכול. ועתה, נוסיף, "אמזונה מדממת", פסלה של ראוכר, מחזיר אותנו אל הבלתי-נתפס, מעלה מתהום-ההדחקה את מראה הזוועה מה-7 באוקטובר. כן, יש משהו בטיעון הזה של דחף החזרה. ועדיין, התחושה המטרידה של זליגה לנקרופיליה ולסוג של מציצנות פורנוגרפית. כי הבשר הטוטאלי הזה בולע כל רוח, גם אם האמנית מדביקה את ראש-ונוס לגוויה, בבחינת תבוסת האידיאל הקלאסי.

אל, "במדבר" הבשר והרוח: בתנ"ך הכרנו יחסים דיאלקטיים בין השניים. אני שב לרגע אל ספר פרשת "בהעלתך" ואל אירוע כפול המתרחש בו, כפי שתיארתיו לפני עשור:

א. אלוהים מאציל מרוחו של משה (שהיא רוח אלוהים המפעמת בו) על שבעים זקני ישראל [...].
ב. העם מפוטם בכמויות בשר דמיוניות: "לא יום אחד תאכלון ולא יומיים [...]. עד חודש ימים עד אשר י"א, 19-20). [...] בשר ורוח מתנים זה את זה: הלויים, "במדבר" "...יצא מאפכם והיה לכם לזרא מתקדשים במו הקרבת שני פרים. משמע, התנאי להימנות על מרחב הרוח הקדושה הוא שחיטת בשר והקרבתו (ואכילתו על ידי הכוהנים!). [...] ככל שמתעצמת רוח הקודש במחנה, כך מתעצמת התאוה לבשר. אם רוח, כי אז בשר; אך, אוי לו לבשר ללא הרוח. שאז, הרוח [האלוהית] באה [1]"...ואוכלת בבשר החי

אני מקיש מפרשת "והעלתך" על הגופה המדממת של חוה ראוכר: בשר, רק בשר. ואני זוכר לטובה את ציור ה"עקידה" שציירה ראוכר לפני שנים ובו היא צופה בדמות בנה החייל, שרוע. מהי עקידת-יצחק אם לא ניצחון הרוח על הבשר.